

Martin Hansen: Det er tredje Gang, vi skal behandle dette Lovforslag her i Tinget, og man plejer at sige, at alle gode Gange er tre. Lad os da haabe, det maa slaa til ved denne Lejlighed. Den højtærede Landbrugsminister udtalte sig ogsaa ret forhaabningsfuldt ved Fremsættelsen af Lovforslaget. Ganske vist tror jeg, at Ministeren da tog noget fejl, thi det var sikkerlig den tidligere Udvalgsberetning, Ministeren støttede sig til, nemlig den af 30. September 1916, i hvilken Udvalget opfordrede Ministeren til paa ny at fremsætte Lovforslaget, da vi i Udvalget forventede at kunne blive enige, medens den sidste Beretning, der er afgivet den 29. September 1917, slutter med, at her lades Haabet næsten ude. Maaske er det for stærkt et Udtryk, men Beretningen slutter i hvert Fald med, at den Overenskomst, som var naaet i Underudvalget, var strandet, fordi ikke alle Partier havde givet den sin Tilslutning, og da Forudsætningen for Underudvalgets Enighed saaledes ikke var opfyldt, var Muligheden for en Gennemførelse af Lovforslaget paa det foreliggende Grundlag dermed bristet. Saa-dan laa Forholdene, og det var Ministerens eget Parti, der modsatte sig, at Overenskomsten blev gennemført.

Førend jeg gaar over til kort at omtale, hvad denne Overenskomst egentlig gik ud paa, ønsker jeg at sige et Par Ord i Almindelighed om Fæste- og Lejeforholdet. Jeg gør det, fordi det har sin Betydning for Bedømmelsen af den Stilling, Underudvalget har taget overfor Huse, at man er klar over, hvordan Retsforholdet i Virkeligheden ligger i Henseende til Gaarde og Huse. Det skal ikke blive nogen lang historisk Udvikling, thi ærede Medlemmer ved, hvordan Forholdene har udviklet sig i saa Henseende. Man vil erindre, at ved en Forordning af 1790 blev Fæstetvang fastslaaet. Den havde vel eksisteret før, men den blev fastslaaet da, og Tvangen bestod i, at Jorden skulde tjene den danske Bonde til Ernæring, og at Bruget skulde gives paa Livstid, og dernæst i, at Afgiften, Landgilden om man vil, skulde betales efter Sædvane, eller som det var fastsat ved Lov. Disse gode Grundsætninger led allerede et Knæk ved en Forordning af 1792, hvorved der for at fremme det frivillige Hove-ris Aflysning blev tillagt Godsejerne en Ret til at inddrage Bønderhuse under visse Forudsætninger. Endvidere fik Godsejeren Ret til for at fremme Udskiftningen at betinge sig en højere Landgilde — en Land-

gilde, han kunde blive enig med Fæsteren om —, og hermed fik Grundsætningen i Forordningen af 1790, som sagt, et Knæk. Denne Svækkelse fortsattes op igennem Tiderne, saa at vi har det at slaas med i alle de politiske Kampe, som har været førte gennem Aarene. De havde det Resultat til syvende og sidst, at vi faar Loven af 1861, hvorved det erkendes, at Godsejerne har Ret til for hver niende Gaard at inddrage den tiende. Det forandres vel ved Loven af 1872, idet det fastsættes, at der skal være solgt visse Procent, for at Godsejerne skal kunne gøre Brug af denne Ret, men man ser altsaa, at der af Forhandlingen op igennem Tiderne kom det Resultat, at man indrømmede Godsejerne $\frac{1}{10}$ af den Jord, som oprindeligt var bestemt til Bondejord. Det er uheldigt, at Udviklingen tog den Retning, men det har den nu gjort, og derved er der unddraget Middelstanden megen Jord, som er lagt over til det store Landbrug, hvad der i høj Grad har været uheldigt. Man kan sige, at denne Inddragningsret nu for saa vidt er ophørt, som det er meget faa, der har opnaaet at sælge saa mange Procent, som det blev fastsat ved Loven af 1872, men det er sikkert ikke ganske lidt Bondejord, de saakaldte Tjendegaarde udgør her i Landet.

Det har i Virkeligheden været til Skade for den almindelige Befolkning, at Udviklingen tog den Retning. Men værst gik det med Husene. Indtil Udskiftningen i Slutningen af det 18de Aarhundrede havde de daværende Husmænd haft Græsningsret paa Overdrevene, hvor de fik Græs til et Par Køer, undertiden en Hest. Ved Udskiftningen blev denne Ret taget fra dem. Da hver fik sin Lod, hørte denne Græsningsret op. Men Grev Reventlow, som allerede paa det Tidspunkt indsaa, at det vilde være uheldigt at skabe en jordløs Landarbejderstand, foranledigede, at der blev henlagt 3—4 Tdr. Land til hvert Hus af samme Fæstejord, som Bøndergaardene fik. Endvidere blev det ved en Forordning af 1791 bestemt, at naar Jorddrotten ikke kunde faa en Gaard bortfæstet, fik han Lov til at nedlægge Gaarden paa Betingelse af, at der paa dens Grund skulde oprettes tvende Huse paa 6 Tdr. Land Middeljord, og for saa vidt der i Byen fandtes Huse, som ikke havde 3—4 Tdr. Land, skulde et saadant Areal tillægges dem, og ved en Plakat af 1795 blev det bestemt, at der ved Udskiftningen kunde tages Jord fra Bøndergaardene, hvorpaa der skulde oprettes Huse, og